

Verslag expertmeeting “de weigerende observandus”

Op 4 november 2011 vond in Utrecht een expertmeeting plaats, georganiseerd door de Commissie Ethiek in de forensische psychiatrie in samenwerking met het NIFP en EFP. Het onderwerp was “de weigerende observandus”.

Mr. Y. van Kuijck, vice-president bij het gerechtshof in Arnhem, hield een inleiding vanuit de optiek van het strafrecht (“Wat wil de opdrachtgever?”) en T-P. Widdershoven, jurist bij de Stichting PVP (Patiëntenvertrouwenspersonen in de zorg) belichtte in zijn inleiding het onderwerp vanuit de optiek van het gezondheidsrecht (“Welke informatie kan en mag worden gebruikt?”). De inleidingen werden gevolgd door een levendig debat met de zaal onder voorzitterschap van prof. dr. G. Widdershoven, een vruchtbare uitwisseling van kennis en ervaring in werkgroepen aan de hand van ingebrachte casuïstiek en een plenaire afsluiting.

Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste besproken conclusies en aanbevelingen:

-De verdachte kan weliswaar weigeren mee te werken aan een gedragskundig onderzoek pro justitia, maar zijn weigering kan dit onderzoek voor zover dat mogelijk is zonder zijn medewerking, bijv. observationeel onderzoek of een milieuonderzoek, niet tegenhouden. Een gedragsobservatie of milieuonderzoek is dus niet afhankelijk van de toestemming van de verdachte. De strafvorderlijke onderzoeksopdracht legitimeert dit onderzoek, ongeacht de medewerking van verdachte. In dit licht bezien, is het opvallend dat de reclassering in de regel in het geheel niet rapporteert bij een weigerende verdachte.

-De gedragsdeskundige dient de verdachte voor te lichten over het doel en de inhoud van het onderzoek en de mogelijke strafrechtelijke gevolgen van een weigering. Extra voorzichtigheid dient te worden betracht bij een wilsonbekwame verdachte, die na een aanvankelijke stellige weigering van mening verandert en toch meewerkt aan het onderzoek. Het kan dan raadzaam zijn de verdachte te adviseren contact op te nemen met zijn advocaat dan wel als onderzoeker zelf contact op te nemen met de rechter-commissaris teneinde de toestemming te laten valideren en om bezwaren achteraf te vermijden.

-Wanneer een observandus ondanks zijn weigering toch informatie verstrekt door te blijven praten, mag deze informatie op zich gebruikt worden.

-Als een toestemming van verdachte of derden voor het inwinnen van informatie na verkrijging van die informatie door verdachte of die derden wordt ingetrokken, staat dit niet in de weg aan het gebruik van die informatie en daarop inmiddels gebaseerde inzichten. Als het gaat om schriftelijke informatie en die informatie is verkregen, maar nog niet is ingezien op het moment van intrekking van de toestemming, mag die informatie niet worden gebruikt.

-De gedragsdeskundige dient de grenzen in acht te nemen van wat hij wetenschappelijk en tuchtrechtelijk kan verantwoorden. Het onderzoek van een weigerende of ontkennende verdachte valt in beginsel binnen die grenzen. Voorafgaand aan het vonnis is, juridisch gezien, ontkennen of bekennen in het gerechtelijk vooronderzoek van soortgelijk gewicht.

-De strafrechter heeft zijn eigen verantwoordelijkheid bij het in rechte vaststellen van een eventuele (psychische) stoornis en de mate van vermindering in de toerekeningsvatbaarheid. Het toerekenen zelf is bij uitsluiting aan de rechter voorbehouden. Hij dient zich daarbij wel in belangrijke mate te laten leiden door de bevindingen en conclusies van de gedragsdeskundigen. Zijn polsstok kan daarbij wel verder reiken dan die van de gedragsdeskundigen.

-Eerdere gedragskundige rapportages pro Justitia, een rapportage in het kader van de Wet Bopz en het penitentiair dossier van de verdachte kunnen via de officier van justitie worden opgevraagd en zodoende als aanvullende onderzoeksinformatie gebruikt worden. Zo ook audio- en video-opnamen van politieverhoren.

-De geheimhoudingsplicht in de gezondheidszorg (artikel 7:457 BW) kan worden doorbroken in de volgende gevallen: 1. toestemming betrokkene 2. wettelijke plicht 3. conflict van plichten 4. zwaarwegend belang of uitzonderlijke omstandigheden.

-Het Wgbo-kader geldt voor de zorgsector onverkort ook in de relatie tot de weigerende observandus. Eventueel is een beroep op een conflict van plichten mogelijk. Het Wgbo-kader geldt niet onverkort voor de forensisch gedragskundig rapporteur, nu het een atypische relatie betreft en, gelet op artikel 7:464 BW, de Wgbo in dat geval slechts van overeenkomstige toepassing is voor zover de aard van de rechtsbetrekking zich daartegen niet verzet. De geheimhoudingsplicht is beperkt: de plicht geldt niet voor zover gegevens bestemd zijn om aan derden (justitie) te worden voorgelegd. De informatieplicht richting betrokkene is wel van overeenkomstige toepassing: informatie over de aard, het doel en het resultaat van het onderzoek en de informatie over de a-typische relatie, gekenmerkt door gegevensverstrekking aan derden.

-Extra alertheid van de gedragsdeskundige is vereist bij het zelfstandig zoeken van contact met het zorgveld voor aanvullende informatie, mede in verband met de geheimhoudingsplicht van de zorgverlener en de mogelijke weerslag daarvan op de zorgrelatie in kwestie.

-Er is in het geval van een weigerende observandus geen beperking bij gericht gebruik van medische gegevens op basis van eigen onderzoek.

Voor meer informatie over dit onderwerp, of voor contact met de Ethische Commissie kunt u contact opnemen met Renske de Zwart, rdezwart@efp.nl

De Ethische Commissie bestaat uit de volgende leden:

- prof. dr. Guy Widdershoven (hoogleraar medische filosofie en ethiek) Voorzitter.
- dr. Iva Embley (directeur EFP)
- prof. dr. Frans Koenraadt (hoogleraar forensische psychiatrie en psychologie)
- prof. dr. Frank Kortmann (hoogleraar transculturele psychiatrie)
- mr. Yvo van Kuijk (vice-president, Gerechtshof Arnhem)
- prof. dr. Hjalmar van Marle (hoogleraar forensische psychiatrie)
- prof. dr. Joost Schudel (psychiater)

- drs. Carolien Sijbrandij (psychiater)
- mr. Tineke Stikker (jurist)
- dr. Jaap van Vliet (beleidsadviseur Marketing & Kwaliteit, Reclassering en Jeugdzorg)